

Miljöförvaltningen	Dnr MHN 2022-7264
Stockholm Vatten AB	Dnr 22MB507
Exploateringskontoret	Dnr E2019-02577
Trafikkontoret	Dnr 2022-01081
Stadsbyggnadskontoret	Dnr 2022-05950
Fastighetskontoret	Dnr FSK 2022/283
Idrottsförvaltningen	Dnr 1.6/2022/1244
Södermalms stadsdelsförvaltning	Dnr SÖD 2022/506
Hägersten-Älvsjö stadsdelsförvaltning	Dnr HÅ 2022/307
Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsförvaltning	Dnr EÅV 2022/221

Handläggare

Miljöförvaltningen, Åsa Andersson
Tel 08-508 289 99

Stockholm Vatten AB, Iréne Lundberg
Tel 08-522 124 11

Exploateringskontoret, Frida Nordström
Tel 08-508 876 16

Trafikkontoret, Tomas Nitzelius
Tel 08-508 260 42

Stadsbyggnadskontoret,
Virginia Kustvall Larsson Tel 08-508 272 54

Fastighetskontoret, Olga Ekstam,
medhandläggare Boel Noro Svärd
Tel 08-508 267 37

Idrottsförvaltningen, Oliver Karlöf
Tel 08 508 276 59

Södermalms stadsdelsförvaltning
Carina Herdin Ringstedt Tel 08-508 122 90

Hägersten-Älvsjö stadsdelsförvaltning
Karin Lönnberg, Tel 08-508 220 47

Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsförvaltning
Jimmy Andersson, Tel 08-508 209 30

Till

Miljö- och hälsoskyddsnämnden
2022-06-07

Styrelsen för Stockholm Vatten AB
2022-06-16

Exploateringsnämnden
2022-06-09

Trafiknämnden
2022-06-09

Stadsbyggnadsnämnden
2022-06-09

Fastighetsnämnden
2022-06-14

Idrottsnämnden
2022-06-14

Södermalm stadsdelsnämnd
2022-06-16

Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd
2022-06-02

Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsnämnd
2022-06-16

Lokalt åtgärdsprogram för Årstaviken

Förslag till beslut

1. Lokalt åtgärdsprogram för Årstaviken, Fakta och åtgärdsbehov (bilaga 1) och Lokalt åtgärdsprogram för Årstaviken, Genomförandeplan Stockholms stad (bilaga 2), antas.
2. Utredning, uppföljning och utvärdering av Lokalt åtgärdsprogram för Årstaviken ska ske i enlighet med vad som anges i detta tjänsteutlåtande.

Anna Hadenius
Miljödirektör Miljöförvaltningen

Mårten Frumerie
VD Stockholm Vatten AB

Johan Castwall
Exploateringsdirektör Exploateringskontoret

Anette Scheibe Lorentzi
Stadsbyggnadsdirektör Stadsbyggnadskontoret

Gunilla Glantz
Trafikdirektör Trafikkontoret

Anders Kindberg
Fastighetsdirektör Fastighetskontoret

Marina Högländ
Idrottsdirektör Idrottsförvaltningen

Ann-Christine Jenvén
Stadsdelsdirektör Södermalms
Stadsdelsförvaltning

Gunilla Davidsson
Stadsdelsdirektör Hägersten-Älvsjö
Stadsdelsförvaltning

Anders Carstorp
Stadsdelsdirektör Enskede-Årsta-Vantör
Stadsdelsförvaltning

Sammanfattning

Enligt EU:s vattendirektiv ska samtliga vattenförekomster inom unionen skyddas och återställas så att de uppnår god ekologisk och kemisk status. Bestämmelser om miljön i en vattenförekomst benämns som miljökvalitetsnormer och ansvaret för att en miljökvalitetsnorm följs åvilar kommuner och övriga berörda myndigheter.

Enligt Stockholms stads handlingsplan för god vattenstatus ska lokala åtgärdsprogram tas fram. Genom lokala åtgärdsprogram kan staden visa hur miljökvalitetsnormerna är avsedda att följas och utgör därmed en förutsättning för att staden ska kunna förena sitt bostadspolitiska mål om att bygga 140 000 nya bostäder till år 2030 med skyldigheten att följa miljökvalitetsnormerna för vatten.

Årstaviken påverkas, i likhet med majoriteten av stadens vattenförekomster, av att området kring sjön har förtätats vilket har lett till att livsmiljön för djur och växter förändrats samt att andelen hårdgjord yta ökats med ökad belastning av dagvatten som följd. Årstaviken bedöms idag ha otillfredsställande ekologisk status och uppnår inte god kemisk status. Syftet med det lokala åtgärdsprogrammet är att belysa de huvudsakliga utmaningarna och ge

förslag på konkreta åtgärder så att vattenmiljön förbättras till att motsvara miljö kvalitetsnormerna.

- För att förbättra vattenkvaliteten har ett antal förslag till åtgärder tagits fram. Åtgärderna syftar till att rena dagvatten från befintlig bebyggelse och infrastruktur, att förbättra den fysiska livsmiljön för växter och djur samt övergripande åtgärder som förbättrad drift och underhåll, miljötillsyn och vidare utredningar.
- Investeringskostnaderna för föreslagna nya dagvattenanläggningar uppskattas till 21-41 miljoner kronor. Årliga driftkostnader för dagvattenanläggningar beräknas till cirka en miljon kronor. Kostnader för utredningar för det fortsatta åtgärdsarbetet har uppskattats till 2,5 miljoner kronor.
- För investeringsåtgärder har det lokala åtgärdsprogrammet likställts med ett projektdirektiv för ett utredningsbeslut enligt Systemstöd för Stora Investeringsprojekt (SSIP), eller stadens investeringsprocesser i övrig. Beslutet innebär därmed att de föreslagna åtgärderna ska utredas vidare och att åtgärderna kan ändras baserat på resultat från utredningen.
- Övriga föreslagna åtgärder som driftinsatser, fördjupande undersökningar och miljötillsyn bör genomföras succesivt av respektive ansvarig nämnd och bolagsstyrelse, baserat på resultat från utredningar och ekonomiska förutsättningar.
- Åtgärderna som föreslås i de lokala åtgärdsprogrammen kan finansieras på olika sätt, till exempel genom VA-taxan eller inom ordinarie budget. Åtgärdsprogrammen innebär inte i sig ett beslut om finansiering och vilka åtgärder som ska genomföras utan detta prövas i stadens ordinarie processer. I och med detta sker också en prioritering mellan och inom de lokala åtgärdsprogrammen.
- De lokala åtgärdsprogrammen är inte juridiskt bindande som ett åtgärdsprogram i miljöbalkens mening, men utgör underlag för att konkretisera hur vattenmyndighetens bindande åtgärdsprogram ska kunna uppfyllas.
- Staden kommer fortlöpande att arbeta med att utveckla processerna för prioritering av åtgärder inom och mellan vattenförekomster på såväl övergripande programnivå som mellan specifika projekt. Dessa prioriteringar kommer att följa stadens övergripande mål om stadsutveckling.
- Arbetet med lokala åtgärdsprogram visar att det finns ett omfattande åtgärdsbehov för stadens vattenförekomster och att vattenmyndigheternas beräkningar av åtgärdskostnaden är underskattad. Effekten av vidtagna åtgärder kommer även att dröja då återhämtningsprocesserna i ekologiska system tar tid.

Bakgrund

Miljökvalitetsnormer

Enligt EU:s ramdirektiv för vatten (2000/60/EG) ska samtliga vattenförekomster inom unionen skyddas och återställas så att de uppnår god ekologisk och kemisk status. Bestämmelser om kvaliteten på miljön i en vattenförekomst benämns som miljökvalitetsnormer och ansvaret för att en miljökvalitetsnorm följs åvilar kommuner och övriga berörda myndigheter.

Det ursprungliga målet för samtliga vattenförekomster har varit att god status skulle uppnås till år 2015. Om det på grund av orimliga kostnader, naturgivna förutsättningar eller tekniska svårigheter inte är möjligt att nå god status inom den givna tidsramen har tidsfrist medgivits fram till 2027. Om det inte är möjligt att nå god status kan tidsfristen komma att förlängas eller så kan mindre stränga krav ersätta den generellt gällande miljökvalitetsnormen, enligt beslut av vattenmyndigheten.

Lokala åtgärdsprogram

Vattenmyndigheten i Norra Östersjön har tagit fram en förvaltningsplan med tillhörande åtgärdsprogram som på en övergripande nivå visar vad berörda kommuner behöver göra för att nå god vattenstatus. Syftet med lokala åtgärdsprogram är att med utgångspunkt från de åtgärder som vattenmyndigheten föreslår konkretisera arbetet så att miljökvalitetsnormerna för vatten kan följas i enskilda vattenförekomster. Lokala åtgärdsprogram som tas fram på kommunal nivå har inte samma rättsliga status som vattenmyndighetens åtgärdsprogram, vilka beslutas med stöd av miljöbalken.

Enligt Stockholms stads handlingsplan för god vattenstatus ska lokala åtgärdsprogram tas fram för stadens vattenförekomster. Åtgärdsprogrammen utgör en konkretisering av handlingsplanen för god vattenstatus och antas av respektive nämnd och bolag.

Föreslagna åtgärder i de lokala åtgärdsprogrammen syftar till att minska den historiska och befintliga belastningen som påverkar vattenförekomster medan stadens dagvattenstrategi främst syftar till att minska belastningen i samband med ny exploatering. Genom lokala åtgärdsprogram kan staden visa hur miljökvalitetsnormerna är avsedda att följas och utgör därmed en förutsättning för att staden ska kunna förena sitt bostadspolitiska mål om att bygga 140 000 nya bostäder till år 2030 med skyldigheten att följa miljökvalitetsnormerna för vatten.

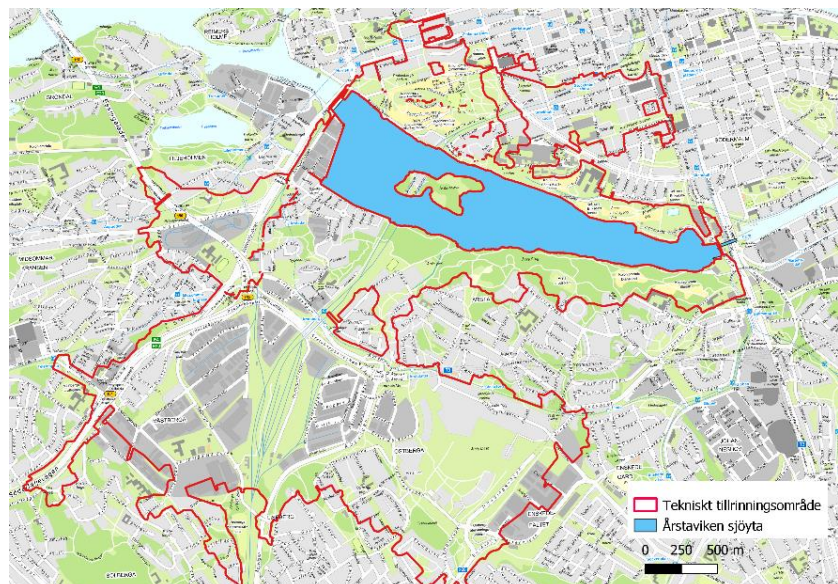
Nuvarande tillstånd i vattenmiljön

Statusklassningen speglar det befintliga tillståndet i vattenmiljön. I likhet med majoriteten av stadens vattenförekomster medför den omgivande stadsmiljön en påverkan på sjön och Årstaviken bedöms ha otillfredsställande status och uppnår inte god kemisk status.

Ett av de huvudsakliga problemen är att miljön för växter och djur i Årstaviken är påverkad av den omgivande stadsbebyggelsen. Befintlig stadsmiljö ses av vattenmyndigheten som ett allmänintresse av större vikt som utgör skäl för ett mindre strängt krav om att måttlig istället för god status ska uppnås för den fysiska livsmiljön vid bedömning av ekologisk status. Trots det mindre stränga kravet ska alltid bästa möjliga ekologiska status som kan åstadkommas med rimliga åtgärder uppnås. För övriga enskilda parametrar ska statusen vara god. Rimliga förbättringar bedöms kunna göras genom att skydda och återställa grundområden, förbättra habitat i strandzonen och begränsa påverkan på bottenområdet.

Föroreningar som förekommer i förhöjda halter i Årstaviken och gör att god kemisk status inte uppnås är antracen, tributyltenn (TBT), perfluoroktansulfonsyra (PFOS), bromerade difenyler (PBDE), polyklorerade bifenyler (PCB), koppar, bly och kadmium. Förbättringsbehov för de föroreningar som påträffats över gällande gränsvärden varierar mellan cirka 25 % och 99 %.

I Årstaviken förekommer något förhöjda halter av näringsämnen. Inom arbetet med det lokala åtgärdsprogrammet för Årstaviken har hänsyn tagits till att halterna i Årstaviken späds ut genom vattenutbytet med Riddarfjärden. För att Årstaviken ska bära sina egna utsläpp har bedömningen gjorts att det finns ett förbättringsbehov med avseende på fosfor för att Årstaviken inte ska bidra till övergödning i Strömmen. Fosforbelastningen till Årstaviken behöver minska med ca 70 kg per år, vilket motsvarar en minskning med ca 35 %.

Figur 1. Årstaviken mellan Södermalm och Årsta. Röd linje avser omgivande tekniskt tillrinningsområde, dvs. det området där dagvatten leds via dagvattenledningar till sjön.

Varför är vattenkvaliteten dålig i Årstaviken?

I närområdet till Årstaviken har det under en lång tid legat industrier. Historisk har även dåligt renat avloppsvatten letts ut i sjön. Området kring sjön har med tiden förtätats vilket lett till att livsmiljön för djur

och växter förändrats samt att andelen hårdgjord yta ökats med ökad belastning av dagvatten som följd.

I dagsläget utsätts Årstaviken för olika typer av påverkan som har effekter på det biologiska och kemiska tillståndet i vattnet. Det handlar om spillvatten som av olika anledningar leds till sjön samt förorening av dagvattnet från diffusa källor. Diffusa källor utgörs exempelvis av trafik, förorenade områden och av ämnen som förekommer i olika material i den bebyggda miljön. Dagvatten är ett transportmedium för föroreningar och när ytor hårdgörs ökar avrinningen och föroreningskoncentrationerna av näringsämnen och föroreningar. I Årstaviken finns även flera båtklubbar som påverkar livsmiljön genom anlagda bryggor som ianspråktar delar av strandlinjen samt att båtar utgör en källa till de föroreningar som förekommer i båtbottnfärger och drivmedel.

Ärendet

Vattenmyndigheten i Norra Östersjöns vattendistrikt har fastställt miljö kvalitetsnormer för Årstaviken till måttlig ekologisk status till 2027, med mindre strängt krav för hydromorfologisk påverkan då befintlig stadsmiljö ses som ett allmänintresse av större vikt. Trots det mindre stränga kravet ska bästa möjliga ekologiska status uppnås som kan åstadkommas med rimliga åtgärder. Miljö kvalitetsnormen för kemisk status är att god status ska uppnås till år 2027.

I det lokala åtgärdsprogrammet för Årstaviken belyses utmaningarna för att nå miljö kvalitetsnormerna. Programmet innehåller förslag på olika typer av åtgärder och möjliggör för ansvariga aktörer att påbörja förstudier, projektering och genomförande av åtgärder utifrån de förslag som lämnas.

Primära målgrupper för åtgärdsprogrammet är kommunala nämnder och bolag i respektive kommun. För Stockholm stad är dessa i första hand Stockholm Vatten AB, miljö- och hälsoskyddsnämnden, exploateringsnämnden, trafiknämnden, stadsbyggnadsnämnden, fastighetsnämnden, idrottsnämnden samt Södermalm, Hägersten-Älvsjö och Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsnämnder.

Både beräkningar av belastning, förbättringsbehov och kostnader för åtgärder är baserade på nuvarande kunskapsläge och rimliga antaganden. Beräkningarna är dock behäftade med osäkerheter som ska minimeras i ett senare skede i samband med att åtgärdsförslagen utreds vidare av respektive genomförandeorganisation.

De lokala åtgärdsprogrammen samt effekten av åtgärds genomförandet kommer att förvaltas digitalt på Miljöbarometern, vilket innebär att uppföljning och förändringar redovisas på ett samlat och flexibelt sätt. Miljöförvaltningen har huvudansvar för den digitala hanteringen av samtliga lokala åtgärdsprogram inom staden.

En utvärdering av arbetet enligt de lokala åtgärdsprogrammen ska ske senast 2025. Utvärderingen kommer att samordnas av

miljöförvaltningen och resultaten kommer att kommuniceras till miljö- och hälsoskyddsnämnden för vidare hantering.

Ärendets beredning

Lokalt åtgärdsprogram för Årstaviken är framtaget av miljöförvaltningen i Stockholms stad tillsammans med Stockholm Vatten och Avfall. Representanter från stadens exploateringskontor, trafikkontor, stadsbyggnadskontor, fastighetskontor, idrottsförvaltning och berörda stadsdelsförvaltningar har haft möjlighet att delta i en referensgrupp.

I det lokala åtgärdsprogrammet föreslås åtgärder vilka ska leda till att god vattenstatus nås samt identifierade förvaltningar och bolag som får i uppdrag att utreda respektive åtgärd vidare. De ekonomiska konsekvenserna är översiktligt beskrivna genom att respektive åtgärd har kalkylerats utifrån relevanta schabloniserade kostnader för genomförande. I arbetsprocessen har osäkerheter identifierats gällande kostnader och föroreningshalter samt risker att föreslagna anläggningars lokalisering kolliderar med andra ändamål. En första version av åtgärdsprogrammet har översänts till berörda förvaltningar för kontorsremiss på tjänstemannanivå under 2019. Programmet har därefter kompletterats utifrån inkomna synpunkter. Stadens styrgrupp för god vattenstatus har granskat och godkänt åtgärdsprogrammet inför politisk behandling. I styrgruppen ingår miljöförvaltningen, Stockholm Vatten AB, exploateringskontoret, trafikkontoret, stadsbyggnadskontoret, fastighetskontoret, idrottsförvaltningen samt Bromma och Norrmalms stadsdelsförvaltningar.

Synpunkter och förslag

Förslag till åtgärder

I genomförandeplanen föreslås ett flertal övergripande åtgärder, dels åtgärder för drift och underhåll i syfte att bland annat minska mängden partiklar som följer med dagvattnet till recipienten och dels i form av miljötillsyn mot miljöfarliga verksamheter, båtklubbar, vägar och parkeringar.

Därutöver presenteras förslag på 16 platsspecifika åtgärder. De platsspecifika åtgärderna avser främst åtgärder för rening av dagvatten från befintlig bebyggelse och infrastruktur samt åtgärder för att förbättra livsmiljöer för växter och djur.

Kostnader

Investeringskostnaderna för de föreslagna nya dagvattenanläggningarna uppskattas till 21-41 miljoner kronor utifrån relevanta schablonberäkningar. Kostnadsuppskattningen är baserad på summan av schablonberäknade kostnader för de enskilda åtgärdsförslagen samt en osäkerhetsfaktor på 15 % för den sammanräknade kostnaden. De årliga kostnaderna för drift och skötsel av anläggningarna beräknas till cirka en miljon kronor. Kostnader för utredningar som är viktiga för det fortsatta åtgärdsarbetet har

uppskattats till ungefär 2,5 miljoner kronor. Kostnadsuppskattningarna för åtgärderna är osäkra och i flera fall kan totala kostnader redovisas först när detaljprojekteringarna har utförts.

Kostnaden för genomförandet av åtgärder ska sättas i relation till möjligheten att nå miljö kvalitetsnormerna och därigenom kunna genomföra de planerade stadsbyggnadsprojekten i enlighet med kraven i plan- och bygglagen samt de ekosystemtjänster som en god vattenkvalitet för med sig.

Ansvar för genomförande

För investeringsåtgärder har det lokala åtgärdsprogrammet likställts med ett projektdirektiv för ett utredningsbeslut enligt Systemstöd för Stora Investeringsprojekt (SSIP), eller stadens investeringsprocesser i övrigt. Beslutet innebär därmed att de föreslagna åtgärderna ska utredas vidare baserat på mer detaljerad kunskap om de lokala förutsättningarna. Om respektive åtgärd är motiverad att tas vidare kommer dessa hanteras inom ordinarie investeringsprocess för inriktnings- och genomförandebeslut, där varje åtgärd hanteras enskilt men resultat följs upp aggregerat för respektive vattenförekomst. De föreslagna åtgärderna kan därmed ändras baserat på resultat från vidare utredning. Åtgärderna ska dock tillsammans uppnå det övergripande målet; att uppnå god vattenstatus i aktuell förekomst.

Om det visar sig att någon föreslagen åtgärd inte är möjlig att genomföra behöver en åtgärd som ger motsvarande resultat tas fram, annars äventyras möjligheten att kunna uppnå god status. Beslutet att godkänna förslaget till lokalt åtgärdsprogram innebär inte ett beslut att vidta exakt de åtgärder som föreslås i åtgärdsprogrammet, utan att vidta de åtgärder som krävs för att nå det övergripande målet god status.

Huvudansvariga för genomförandet av dagvattenåtgärder i befintlig miljö är Stockholm Vatten AB i egenskap av verksamhetsutövare. Trafikkontoret och berörda stadsdelsförvaltningar ansvarar för åtgärder på allmän platsmark, som exempelvis förbättring av drift- och skötsel i syfte att minska påverkan på dagvattnet. Stadsbyggnadskontoret ansvarar för att tillräckligt med utrymme avsätts för åtgärder i samband med detaljplanering. Vidare ansvarar stadsbyggnadskontoret även för den mer övergripande stadsplaneringen och därmed även att åtgärdsbehov beaktas i ett större områdesperspektiv. Genom de lokala åtgärdsprogrammen tydliggörs att kommunerna behöver avsätta eller på annat sätt reservera de ytor som är nödvändiga. För att åtgärderna ska kunna genomföras på ett resurs- och kostnadseffektivt sätt bör ytorna samplaneras med klimatanpassningsarbetet och stadsbyggnadsprocessen i övrigt.

Finansiering av åtgärder

Åtgärderna som föreslås i de lokala åtgärdsprogrammen kan finansieras på olika sätt, till exempel genom VA-taxan eller inom ordinarie budget. Åtgärdsprogrammen innebär inte i sig ett beslut om finansiering och vilka åtgärder som ska genomföras utan detta prövas i

stadens ordinarie processer. I och med detta sker också en prioritering mellan och inom de lokala åtgärdsprogrammen.

Tillräckliga medel för såväl investering som drift behöver avsättas för genomförande av nödvändiga åtgärder om stadens vattenområden ska uppnå god status. Erfarenheter från tidigare åtgärdsarbete för att förbättra vattenstatusen i stadens sjöar visar att det finns behov av en väsentligt utökad finansiering för att nå målet om en god vattenstatus. Åtgärder för bättre vatten behöver vara en naturlig del av stadsutvecklingen.

Möjligheten att nå miljökvalitetsnormerna

Åtgärderna i det lokala åtgärdsprogrammet visar sammantaget att det är möjligt att förbättra den kemiska och ekologiska statusen för Årstaviken. För att åstadkomma en förbättrad vattenkvalitet behövs en hög åtgärdstakt, ekonomiska och personella resurser samt att befintliga ytor kan tas i anspråk. Kostnaderna och arbetet med åtgärderna för att förbättra vattenkvaliteten i Årstaviken bör dock beaktas tillsammans med kostnaderna och antalet åtgärdsförslag för stadens samtliga vattenförekomster.

Stadens arbete med framtagande av lokala åtgärdsprogram visar att vattenmyndigheternas beräkningar underskattar åtgärdskostnaden. Utöver underskattade kostnader bedöms även åtgärdsarbetet att behöva fortgå bortom slutåret 2027 på grund av det omfattande åtgärdsbehovet som finns. Det omfattande åtgärdsbehovet och att effekten av vidtagna åtgärder kommer att dröja på grund av att återhämtningsprocesserna i ekologiska system tar tid, medför att det kommer att vara svårt att nå miljökvalitetsnormerna i stadens vattenförekomster.

Staden kommer att använda underlaget i de lokala åtgärdsprogrammen för att göra vattenmyndigheten uppmärksam på den faktiska åtgärdskostnaden och finansieringsbördan samt föra en dialog om behovet av statliga medel för åtgärdsutredningar och genomförande. Det kommer att vara av vikt att utveckla strukturer och samverka för att åstadkomma väl grundade prioriteringar. Staden kommer därför att fortlöpande arbeta med att utveckla processerna för samordning och projektledning samt prioritering av åtgärder inom och mellan vattenförekomster på såväl övergripande programnivå som mellan specifika projekt. Dessa prioriteringar kommer att följa stadens övergripande mål om stadsutveckling.

Bilagor

1. Lokalt åtgärdsprogram för Årstaviken - Fakta och åtgärdsbehov
2. Lokalt åtgärdsprogram för Årstaviken – Genomförandeplan inklusive *bilaga 1 – Geografisk placering av åtgärder* samt *bilaga 2 – Stockholms stads gemensamma ansvar*.